

بررسی اثر سولفات منیزیم و گوگرد بر صفات مورفوفیزیولوژیکی و فیتوشیمیایی گیاه دارویی موسیر ایرانی (*Allium hirtifolium* Boiss.)

حسین رستمکلایی مطلق^۱، وحید اکبرپور^{۲*}، محمدعلی بهمنیار^۳ و محبوبه آشناور^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد گیاهان دارویی، مؤسسه غیرانتفاعی سنا، ساری، ایران

^۲ گروه علوم و مهندسی باغبانی، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ایران

^۳ گروه علوم و مهندسی خاک، دانشکده علوم زراعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ایران

^۴ دکتری گیاهان دارویی، ادویه‌ای و نوشابه‌ای، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران

چکیده

موسیر ایرانی (*Allium hirtifolium*) یک گیاه دارویی ارزشمند با کاربردهای گسترده در صنایع غذایی، دارویی و بهداشتی است. این پژوهش به منظور بررسی تأثیر کودهای منیزیم و گوگرد بر ویژگی‌های مورفوفیزیولوژیکی و فیتوشیمیایی موسیر ایرانی، به صورت فاکتوریل در قالب طرح بلوک‌های کاملاً تصادفی با چهار تکرار در مزرعه‌ای در شمال رستمکلا (مازندران) انجام شد. فاکتورها شامل سطوح مختلف سولفات منیزیم ($MgSO_4$) در چهار سطح صفر، ۴۰، ۸۰ و ۱۲۰ کیلوگرم در هکتار (به ترتیب M0، M40، M80 و M120) و گوگرد بتونیت‌دار (S) در چهار سطح صفر، ۳۰۰، ۶۰۰ و ۹۰۰ کیلوگرم در هکتار (به ترتیب S0، S300، S600 و S900) بودند. نتایج نشان داد که تیمار M120S900 با بیشترین ارتفاع گیاه (۸۷/۷ سانتی‌متر)، قطر طوقه (۲/۲۵ سانتی‌متر)، وزن تر و خشک بوته (۲۱/۶ و ۱۱/۸ گرم در بوته) و غلظت منیزیم (۰/۵۸٪) به ترتیب نسبت به تیمار شاهد افزایش‌هایی معادل ۲۷۰، ۶۶/۷، ۶۵/۱، ۲۸۰ و ۱۷۶/۱۹ درصد را نشان دادند. بالاترین مقادیر فعالیت آنتی‌اکسیدانی و غلظت گوگرد در تیمار M80S300 به ترتیب نسبت به شاهد، به میزان ۱۰۱/۵ و ۶۱/۷ درصد افزایش نشان دادند. بیشترین مقدار فنل کل، معادل ۲/۲۷ میلی‌گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر، در تیمار M40S600 حاصل شد که نسبت به تیمار شاهد، افزایشی معادل ۱۵۸/۵ درصد را نشان داد. همچنین، بیشترین میزان فلاونوئید، برابر با ۰/۲۷۰ میلی‌گرم کوئرستین بر گرم وزن تر، در تیمار M0S300 مشاهده گردید که نسبت به شاهد ۱۹۰/۳ درصد افزایش داشت.

واژه‌های کلیدی: آنتی‌اکسیدان، فنل، فلاونوئید، گوگرد، منیزیم، موسیر ایرانی

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۱۴، بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۷، پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۷، اولین انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۱۲

* نویسنده مسئول، رایانامه: v_akbarpour60@yahoo.com

حق انتشار این مستند، متعلق به انجمن فیزیولوژی گیاهی ایران است. © ۱۴۰۳

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است:

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

مقدمه

موسیر ایرانی (*Allium hirtifolium* Boiss.) گیاهی پیازدار و چندساله از خانواده آلیاسه و بومی ایران است که به صورت خودرو در مراتع مرتفع و نقاط کوهستانی می‌روید (Ismail et al., 2013). موسیر ایرانی دارای خواص آنتی‌اکسیدانی، ضدالتهابی و ضدباکتریایی است. ترکیبات موجود در این گیاه، مانند ترکیبات گوگردی، به عنوان عوامل ضدسرطانی و تقویت‌کننده سیستم ایمنی شناخته شده‌اند (Najeebullah et al., 2021; Iwar et al., 2024). موسیر به عنوان ادویه و طعم‌دهنده در غذاها استفاده می‌شود و به دلیل خواص دارویی‌اش در طب سنتی نیز کاربرد دارد (Yan et al., 2023). استفاده از کودها و عناصر غذایی مناسب می‌تواند به بهبود عملکرد و کیفیت موسیر ایرانی کمک کند. این موضوع اهمیت زیادی در کشاورزی و تولید این گیاه دارد (Yousefvand et al., 2025).

منیزیم به‌عنوان یکی از عناصر غذایی ضروری، نقشی حیاتی در فرآیندهای زیستی گیاه ایفا می‌کند. این عنصر با فعال‌سازی طیف وسیعی از آنزیم‌ها، در جذب عناصر معدنی، متابولیسم کربوهیدرات‌ها و تنظیم فرآیندهای تنفسی گیاه مشارکت دارد. همچنین، منیزیم از اجزای ساختاری کلروفیل بوده و حضور آن برای انجام بهینه فتوسنتز ضروری است. علاوه‌براین، در فعال‌سازی آنزیم‌های مرتبط با بیوسنتز اسیدهای نوکلئیک نیز نقش مؤثری دارد (Ye et al., 2019). مطالعات مختلف نشان داده‌اند که منیزیم نقش مهمی در رشد و عملکرد گیاهان، به ویژه گیاهان دارویی خانواده آلیاسه ایفا می‌کند. Syamsiyah و همکاران (۲۰۲۵) نشان دادند که استفاده از سولفات منیزیم همراه با کود NPK باعث افزایش رشد موسیر می‌شود. مطالعه Al-Barzinji و Naif (۲۰۱۴) نشان داد که رشد رویشی سیر به طور معنی‌داری تحت تأثیر سولفات منیزیم قرار می‌گیرد. بررسی تأثیر منیزیم بر عملکرد و تغذیه پیاز نشان داد که منیزیم تأثیر مثبتی بر عملکرد و کیفیت پیاز دارد (Kleiber et al., 2012). El-Morsy و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند که افزایش غلظت محلول‌پاشی منیزیم از ۰/۲ درصد به

۰/۶ درصد منجر به افزایش ارتفاع بوته، تعداد برگ، وزن خشک بوته، نسبت پیازدهی، عملکرد کل و قطر پیاز در گیاه سیر می‌شود.

گوگرد نیز به عنوان پنجمین عنصر پرمصرف برای گیاهان زراعی، در ساختار برخی از اسیدآمینها وجود دارد و برای بیوسنتز کلروفیل ضروری است. کمبود گوگرد می‌تواند منجر به کاهش تحمل گیاه و انباشت رادیکال‌های آزاد شود (Ghaderi et al., 2017). شناسایی عوامل افزایش‌دهنده متابولیت‌های ثانویه و بهبود کیفیت گیاهان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

Idly و Suwandi (۲۰۲۳) نشان دادند که کاربرد گوگرد در کشت شناور به طور قابل‌توجهی بر قطر غده، طول و تعداد برگ و محتوای کلروفیل گیاه موسیر تأثیر دارد. اثر مثبت کود نیتروژن کندها شونده بر پایه زئولیت و گوگرد را بر میزان عناصر غذایی خاک، رشد و عملکرد گیاه موسیر نشان داد. گیاهان تغذیه‌شده با این ترکیب کودی به دلیل دسترسی مداوم و متعادل به مواد مغذی رشد بهتری داشتند (Budiono & Rif an, 2021). مطالعه Hasanah و همکاران (۲۰۲۰) بیانگر افزایش ارتفاع گیاه موسیر تحت تأثیر تیمار ۱۵۰ کیلوگرم گوگرد در هکتار بوده است. در پژوهش دیگر توسط Ewais و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که پیازهای سیر با غلظت بالاتر گوگرد (۱۵۰ کیلوگرم در هکتار)، تجمع آلیسین بیشتری پس از برداشت دارند. غلظت بالاتر گوگرد با نیتروژن کمتر (گوگرد ۱۵۰ کیلوگرم در هکتار و نیتروژن ۹۰ کیلوگرم در هکتار)، پیازهای سفت‌تر و با کیفیت‌تر تولید کرد. Diriba- Shiferaw (۲۰۱۵) افزایش عملکرد و ویژگی‌های عملکردی سیر را در کاربرد هم‌زمان نیتروژن، فسفر و گوگرد گزارش کرد. نتایج پژوهش ملافیلابی و همکاران (۱۴۰۳) نیز حاکی از آن بود که گوگرد باعث افزایش ارزش غذایی و عملکرد گیاه سیر می‌شود.

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر سطوح مختلف منیزیم و گوگرد بر ویژگی‌های مورفوفیزیولوژیکی و فیتوشیمیایی گیاه موسیر (*Allium hirtifolium*) در شرایط مزرعه‌ای انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

به منظور بررسی تأثیر استفاده از کود سولفات منیزیم و گوگرد بتونیت‌دار بر برخی خصوصیات مورفوفیزیولوژیکی و فیتوشیمیایی گیاه دارویی موسیر ایرانی آزمایش به صورت فاکتوریل در قالب طرح بلوک‌های کاملاً تصادفی در پاییز ۱۴۰۱، با توجه به سازگاری فصل پاییز با زمان کاشت موسیر در مزرعه‌ای واقع در رستمکلا اجرا شد. در این پژوهش از گوگرد بتونیت‌دار به دلیل قابلیت تورم بتونیت در حضور رطوبت و تسهیل در پخش یکنواخت گوگرد در خاک استفاده شد؛ ویژگی‌ای که منجر به افزایش سطح تماس گوگرد با میکروارگانسیم‌های خاک و در نتیجه تسریع در اکسیداسیون گوگرد و بهبود جذب آن توسط گیاه می‌شود. فاکتور اول، سولفات منیزیم در چهار سطح [صفر، ۴۰، ۸۰ و ۱۲۰ کیلوگرم در هکتار (M_{120} و M_{80} , M_{40} , M_0)] و فاکتور دوم، گوگرد بتونیت‌دار در چهار سطح [صفر، ۳۰۰، ۶۰۰ و ۹۰۰ کیلوگرم در هکتار (S_{900} و S_{600} , S_{300} , S_0)] با چهار تکرار انجام گردید. هدف کاهش pH با توجه به آهکی بودن خاک در ابتدا و قبل از کاشت گیاهان، از خاک سطحی مزرعه (۳۰-۰ سانتی‌متر) جهت تعیین برخی خصوصیات فیزیکی و شیمیایی نمونه‌برداری شد (جدول ۱).

جهت آماده‌سازی زمین و کاشت موسیر، ۴۸ کرت به اندازه ۳×۳ متر آماده گردید. قبل از کاشت موسیر، تیمارهای کودی در مزرعه اعمال شد. عملیات کوددهی در یک مرحله انجام گردید. در طول دوره رشدونمو گیاه نیز عملیات آبیاری و جین طبق روش مرسوم در منطقه صورت پذیرفت. آبیاری گیاه در طول رشد از طریق آب باران بوده است. کاشت موسیر در اوایل آبان ۱۴۰۱ انجام و برداشت نیز در اواخر اردیبهشت ۱۴۰۲ انجام شد؛ طول دوره رشد و اعمال تیمارها حدود هفت ماه به طول انجامید (تصویر ۱).

در پایان مرحله رشد رویشی، نمونه‌ها به صورت تصادفی از هر کرت انتخاب شدند. ویژگی‌های مورفوفیزیولوژیکی (ارتفاع بوته، قطر طوقه (collar diameter)، تعداد، طول و عرض پدازه (bulb length and width)، وزن تر و خشک پدازه) و

فیتوشیمیایی (فعالیت آنتی‌اکسیدانی، فنل کل، فلاونوئید کل، غلظت منیزیم و گوگرد) اندازه‌گیری شدند. ارتفاع و قطر گیاه با متر، تعداد پدازه‌ها با شمارش، و طول و عرض آن‌ها با کولیس اندازه‌گیری شد. وزن تر پدازه‌های موسیر بلافاصله پس از برداشت، با استفاده از ترازوی دیجیتال آزمایشگاهی با دقت ۰/۰۱ گرم اندازه‌گیری شد. برای تعیین وزن خشک، نمونه‌ها به مدت ۴۸ ساعت در آون با دمای ۷۰ درجه سلسیوس خشک و سپس مجدداً با همان ترازوی دیجیتال توزین شدند (Kacar and Inal, 2008).

برای اندازه‌گیری اسید پیروویک بر اساس روش Anthon و Barrett (۲۰۰۳) انجام شد. برای این منظور، ۱ میلی‌لیتر از عصاره متانولی تر گیاه با ۱ میلی‌لیتر آب مقطر و ۱ میلی‌لیتر از محلول DNP با غلظت ۰/۱۲۵ گرم بر لیتر در ۲ HCL مولار مخلوط و به مدت ۱۰ دقیقه در حمام آب ۳۷ درجه سانتی‌گراد نگهداری شد. سپس ۲/۵ میلی‌لیتر NaOH ۰/۶ مولار به نمونه‌ها افزوده شد. مقدار پیرووات با استفاده از منحنی استاندارد تهیه‌شده از غلظت‌های مختلف پیرووات سدیم، در طول موج ۴۲۰ نانومتر با اسپکتروفتومتر اندازه‌گیری گردید.

برای ارزیابی فعالیت آنتی‌اکسیدانی، یک میلی‌لیتر از محلول DPPH با غلظت ۰/۱ میلی‌مولار با یک میلی‌لیتر از عصاره متانولی گیاه در لوله آزمایش مخلوط شد. پس از گذشت ۱۵ دقیقه نگهداری در تاریکی، جذب نمونه‌ها در طول موج ۵۱۷ نانومتر به وسیله اسپکتروفتومتر اندازه‌گیری گردید. در نمونه شاهد، تنها محلول DPPH با همان غلظت استفاده شد (Lee et al., 2003). برای اندازه‌گیری فنل کل، ۲۰ میکرولیتر از عصاره متانولی تر گیاه با ۱۰۰ میکرولیتر معرف فولین-سیوکالتیو و ۱/۱۶ میلی‌لیتر آب مقطر مخلوط شد. پس از ۵-۸ دقیقه، ۳۰ میکرولیتر کربنات سدیم ۱ مولار افزوده و محلول به مدت ۳۰ دقیقه در تاریکی و دمای ۴۰ درجه سانتی‌گراد انکوبه شد. جذب نمونه‌ها در طول موج ۷۶۰ نانومتر اندازه‌گیری و محتوای فنل با استفاده از منحنی استاندارد اسید گالیک محاسبه گردید (Singleton et al., 1999).

برای اندازه‌گیری فلاونوئید کل، ۰/۵ میلی‌لیتر از عصاره

جدول ۱- برخی خصوصیات فیزیکوشیمیایی خاک محل انجام آزمایش

بافت	pH	هدایت الکتریکی (dS.m ⁻¹)	درصد اشباع	آهک	ماده آلی	کربن آلی	فسفر	پتاسیم	آهن	روی	مس	منگنز	منیزیم
			(%)		(%)				(ppm)				
Clay	۷/۷۶	۰/۵۴	۵۹	۲۹	۲/۷۷	۱/۶۱	۲۷/۷	۲۳۳	۲۸/۹	۱/۰	۲/۸	۲/۶	۹۸۵

شکل ۱- محل اجرای آزمایش

صفات مورفوفیزیولوژیک، ارتفاع: بررسی نتایج کود حاوی سولفات منیزیم و گوگرد بر ارتفاع بوته‌های موسیر نشان داد اثر متقابل این دو کود بر افزایش ارتفاع این گیاه در سطح ۱٪ اثر معنی‌دار داشته‌اند (جدول ۲).

بیشترین ارتفاع بوته موسیر (۸۷/۷ سانتی‌متر) از ترکیب کودی (M₁₂₀S₉₀₀) ۱۲۰ کیلوگرم در هکتار سولفات منیزیم و ۹۰۰ کیلوگرم در هکتار گوگرد بوده است. کمترین میزان برای تیمار شاهد (M₀S₀) با ارتفاع ۲۳/۷ سانتی‌متر بود (شکل ۱).

منیزیم به عنوان عنصر کلیدی در سنتز کلروفیل و فرآیند فتوسنتز عمل می‌کند و تحقیقات نشان داده‌اند که افزایش غلظت منیزیم در خاک، عملکرد فتوسنتزی را بهبود بخشیده و در نتیجه منجر به افزایش رشد طولی گیاهان می‌شود (Kasinath et al., 2015). گوگرد نیز در افزایش انتقال مواد جذب‌شده به پدازه‌های موسیر، تشکیل اسیدهای آمینه ضروری (سیستین، تیامین و متیونین)، تشکیل پروتئین و رشد رویشی این گیاه نقش دارد. این عنصر بخشی از ساختار پروتئین‌هایی نظیر فردوکسین است که در کلروپلاست‌ها حضور دارند و در فرایندهایی مانند انتقال الکترون در فتوسنتز و سنتز کربوهیدرات‌ها نقش دارند. با تشکیل کلروفیل و فراهم شدن شرایط محیطی مطلوب، فرآیند فتوسنتز به خوبی انجام شده و

متانولی با ۱/۵ میلی‌لیتر متانول، ۰/۱ میلی‌لیتر کلرید آلومینیوم ۱۰٪، ۰/۱ میلی‌لیتر پتاسیم استات ۱ مولار و ۲/۸ میلی‌لیتر آب مقطر مخلوط شد. پس از ۳۰ دقیقه نگهداری در تاریکی، جذب محلول در طول موج ۴۱۵ نانومتر اندازه‌گیری شد. نمونه شاهد با متانول خالص تهیه و محاسبه مقدار فلاونوئید با استفاده از منحنی استاندارد کوئرستین انجام گرفت (Singleton et al., 1999).

پس از شستشو، نمونه‌های گیاهی به مدت ۴۸ ساعت در آون ۷۰ درجه خشک و بعد آسیاب شدند. از روش کدورت‌سنجی در مجاورت اسید پرکلریک و آب اکسیژنه استفاده شد. میزان جذب عنصر منیزیم و گوگرد در طول موج ۴۲۰ نانومتر در با دستگاه اسپکتروفتومتر خوانده شد (امامی، ۱۳۷۵).

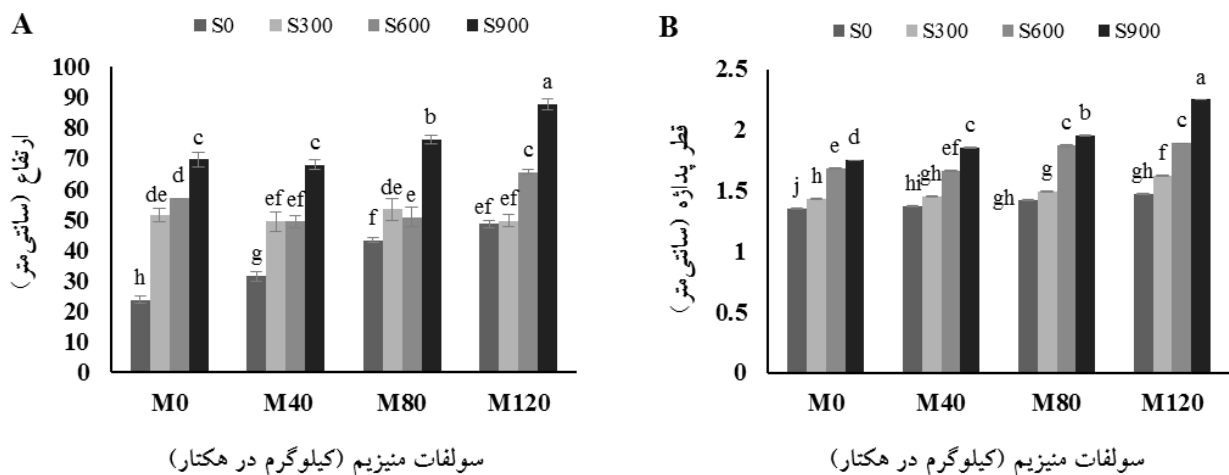
تجزیه و تحلیل داده‌ها پس از نمونه‌برداری و اندازه‌گیری صفات ذکرشده، توسط نرم‌افزار SAS (ver 9.1) انجام و مقایسه میانگین‌ها نیز به روش آزمون چنددامنه‌ای دانکن در سطح معنی‌داری ۵ و ۱ درصد انجام شد. همچنین رسم نمودارها توسط نرم‌افزار Excel انجام گردید.

نتایج و بحث

جدول ۲- نتایج تجزیه واریانس (میانگین مربعات) صفات مورفوفیزیولوژیک گیاه موسیر تحت تأثیر تیمارهای سولفات منیزیم و گوگرد

منابع تغییرات	درجه آزادی	ارتفاع (سانتی متر)	قطر طوقه (میلی متر)	تعداد پدازه	طول پدازه (سانتی متر)	عرض پدازه (سانتی متر)	وزن تر پدازه در بوته (گرم)	وزن خشک پدازه در بوته (گرم)
تکرار	۳	۳۸/۸۴۴ ^{ns}	۰/۰۰۱ ^{ns}	۰/۲۹۲ ^{ns}	۰/۴۲۵ ^{ns}	۰/۵۳۸ ^{ns}	۳/۴۴۹ ^{ns}	۳/۲۴۵ ^{ns}
سولفات منیزیم (A)	۳	۳۸۵۶/۶۴۹ ^{**}	۰/۹۹۴ ^{**}	۶/۰۴۲ ^{**}	۱۷/۳۹۸ ^{**}	۱۱/۵۲۹ ^{**}	۸۱/۴۳۷ ^{**}	۶۵/۳۵۷ ^{**}
گوگرد (B)	۳	۵۱۸/۰۸۸ ^{**}	۰/۲۰۲ ^{**}	۰/۲۰۸ ^{ns}	۱/۹۸۱ ^{**}	۱/۸۰۹ ^{**}	۱۱/۱۷۳ ^{**}	۵/۳۱۵ [*]
(B) × (A)	۹	۱۴۲/۹۸۰ ^{**}	۰/۰۲۲ ^{**}	۰/۰۵۶ ^{ns}	۰/۲۴۲ ^{ns}	۰/۳۴۰ ^{ns}	۱۸/۷۴۳ ^{**}	۱۸/۲۳۰ ^{**}
خطا	۴۵	۱۵/۸۴	۰/۰۰۱	۰/۱۲۵	۰/۲۴۱	۰/۲۱۴	۱/۴۹	۱/۵۳
ضریب تغییرات	-	۲۸/۶	۱۴/۹	۱۸/۶	۱۶/۹	۲۶/۳	۱۵/۹	۳۴/۹

***، ** و ns به ترتیب معنی دار در سطح احتمال ۱ و ۵ درصد و غیر معنی دار

شکل ۱- مقایسه میانگین ارتفاع بوته (A) و قطر غده (B) تحت اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد

کیلوگرم در هکتار گوگرد) بیشترین ارتفاع بوته موسیر (۸۷/۷ سانتی متر) را موجب شد، که بیانگر اثر افزایشی بیشتر ترکیب منیزیم و گوگرد نسبت به تیمار $MgSO_4$ به تنهایی یا در ترکیب با NPK در پژوهش مذکور است.

Hasanah و همکاران (۲۰۲۱) نشان داند که کاربرد گوگرد به صورت سولفات آمونیوم (ZA)، در تیمار ۱۵۰ کیلوگرم در هکتار گوگرد حاوی بیشترین تأثیر را بر طول بوته موسیر در هفته های اول پس از کاشت نشان داده است.

قطر غده: نتایج تجزیه واریانس (جدول ۲) حاکی از این است که اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد بر افزایش قطر غده های موسیر در سطح احتمال ۱٪ معنی دار بود. بر اساس

فتوستتزی بهینه و مواد فتوستتزی به قسمت های مورد نیاز گیاه (مانند اندام های در حال رشد برای افزایش طول گیاه) منتقل می شود (Charoenchai *et al.*, 2018; Fatmawati *et al.*, 2018). مطالعه ای توسط Syamsiyah و همکاران (۲۰۲۵) نشان داد که مصرف همزمان ۳۰۰ کیلوگرم در هکتار کود $MgSO_4$ با $\frac{3}{4}$ دوز کود NPK استاندارد (۱۸۷/۵ کیلوگرم در هکتار اوره، ۹۷/۵ کیلوگرم در هکتار سوپرفسفات ۲۰٪ و ۴۵ کیلوگرم در هکتار کلرید پتاسیم) منجر به افزایش قابل توجه ارتفاع بوته های موسیر شد، به طوری که میانگین ارتفاع بوته ها به حدود ۸۵ سانتی متر رسید. در مقایسه با نتایج این پژوهش، تیمار کودی $M_{120}S_{900}$ (۱۲۰ کیلوگرم در هکتار منیزیم و ۹۰۰

می‌دهد (اکبرپور و همکاران، ۱۳۹۸). همچنین، برخلاف نتایج پژوهش حاضر، تأثیر کاربرد ۱۵۰ کیلوگرم نیتروژن و ۱۵۰ کیلوگرم مقدار گوگرد در هر فدانیم، باعث افزایش تعداد پدازه‌های گیاه موسیر شد (Ewais et al., 2016). اختلاف نتایج ممکن است به دلیل تفاوت در میزان کاربرد گوگرد، شرایط فیزیکی و شیمیایی خاک و روش‌های کشت باشد. همچنین احتمال دارد منیزیم به عنوان عنصر محدودکننده اصلی در شرایط آزمایش ما نقش مؤثرتری نسبت به گوگرد داشته باشد. به این ترتیب، تأثیر گوگرد بر تعداد پدازه در این مطالعه غیرقابل مشاهده بوده است.

طول و عرض پدازه: بر اساس نتایج تجزیه واریانس (جدول ۲) صفات طول و عرض پدازه در اثر استفاده از کودهای سولفات منیزیم و گوگرد در سطح احتمال ۱٪ معنی‌دار شدند. اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد بر هیچ‌کدام از صفات مورد بررسی معنی‌دار نگردید. بالاترین طول پدازه برای M_{120} ، $۷/۴۶$ سانتی‌متر بدست آمده است. کمترین آن نیز مربوط به تیمار شاهد (M_0) با طول $۵/۱۵$ سانتی‌متر است. اثر ساده گوگرد بر طول پدازه موسیر نشان می‌دهد که بیشترین طول آن در کاربرد S_{900} معادل، $۶/۷$ سانتی‌متر است؛ با تیمار S_{600} نیز در یک سطح آماری قرار گرفته است. تیمار شاهد (S_0) با طول $۵/۹۶$ سانتی‌متر کمترین طول را داشته است (شکل ۳).

طول و عرض پدازه‌ها تحت تأثیر عناصر غذایی قرار دارد. منیزیم در بهبود فرآیند فتوسنتز و سنتز پروتئین‌ها و همچنین تحریک تقسیم سلولی نقش دارد (Kasinath et al., 2015) و می‌تواند طول و عرض پدازه‌ها را افزایش دهد. کاربرد گوگرد با بهبود وضعیت خاک و توسعه سیستم ریشه‌ای (خادم و همکاران، ۱۳۹۳)، ممکن است دلیلی بر تأثیر مثبت بر صفت مورد نظر داشته باشد.

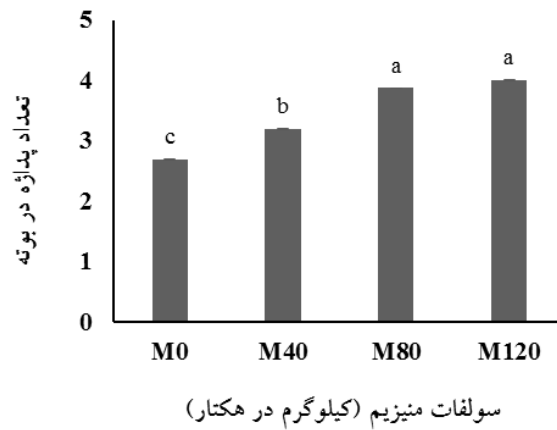
بررسی اثر سولفات منیزیم بر عرض پدازه گیاه موسیر (شکل ۴) نشان داد که با افزایش میزان منیزیم، عرض پدازه نیز افزایش یافت. بیشترین مقدار عرض پدازه ($۴/۲۹$ سانتی‌متر) در کاربرد تیمار M_{120} و کمترین ($۲/۵$ سانتی‌متر) در تیمار M_0

شکل ۱، تیمار $M_{120}S_{900}$ با $۲/۲۵$ سانتی‌متر، بیشترین قطر را داشته است. تیمار شاهد (M_0S_0) با میزان $۱/۳۵$ سانتی‌متر، کمترین میزان قطر را داشت. با افزایش سطح سولفات منیزیم و گوگرد، قطر غده‌ها به‌طور پیوسته افزایش یافت، که نشان‌دهنده نقش مؤثر این عناصر در رشد اندام زیرزمینی موسیر است.

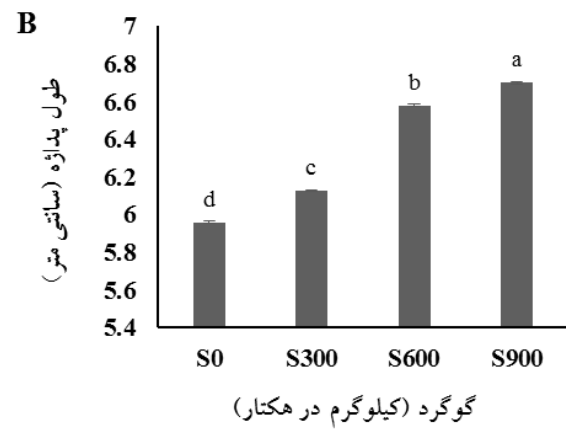
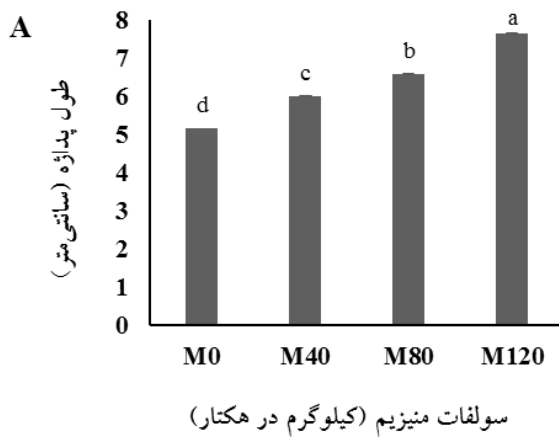
Barzinji و Naif (۲۰۱۴) نشان دادند که رشد رویشی گیاه سیر (*Allium sativum* L.) تحت تأثیر محلول‌پاشی با سولفات منیزیم و نیترات منیزیم، هر یک با غلظت ۲ درصد (معادل $۱/۹۷$ گرم منیزیم در لیتر)، به‌صورت دو نوبت (نخست ۴۵ روز پس از کاشت و بار دوم یک ماه بعد)، باعث بیشترین قطر غده شدند. این یافته بیانگر نقش مؤثر منیزیم، به‌ویژه به‌صورت محلول‌پاشی، در بهبود رشد و افزایش عملکرد سیر است. پژوهش دیگری نشان داد که کاربرد سولفات منیزیم به میزان ۶۰ کیلوگرم در هکتار، بیشترین تأثیر را بر هر قطر غده داشته است (Divyasree et al., 2021). استفاده ترکیبی از نیتروژن و گوگرد به‌طور متوسط قطر غده را $۱۴/۹۶\%$ افزایش داده است (Ren et al., 2024).

تعداد پدازه: بررسی نتایج آنالیز واریانس تعداد پدازه نشان داد که اثر ساده سولفات منیزیم بر تعداد پدازه در بوته در سطح احتمال ۱٪ معنی‌دار است (جدول ۲). بر اساس شکل ۲، تیمار M_{120} با میانگین ۴ پدازه، بیشترین مقدار را نشان داد. با این حال، بین تیمارهای M_{120} و M_{80} از نظر آماری تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد و در یک گروه آماری قرار گرفتند. کمترین تعداد پدازه ($۲/۶۹$) مربوط به تیمار شاهد (M_0) بود. به‌طورکلی، افزایش میزان سولفات منیزیم موجب افزایش قابل توجه تعداد پدازه موسیر نسبت به تیمار شاهد شده و در تیمار M_{120} این تعداد حدود دو برابر گردید.

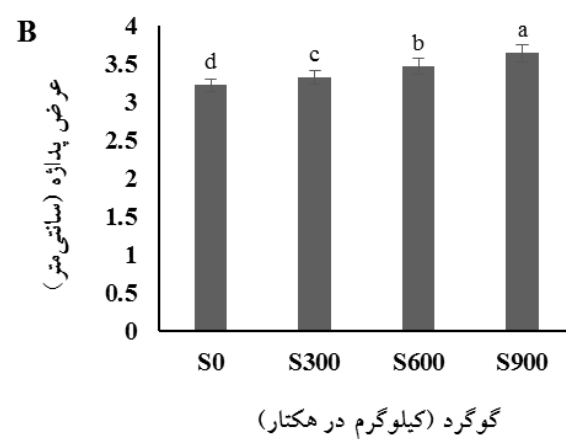
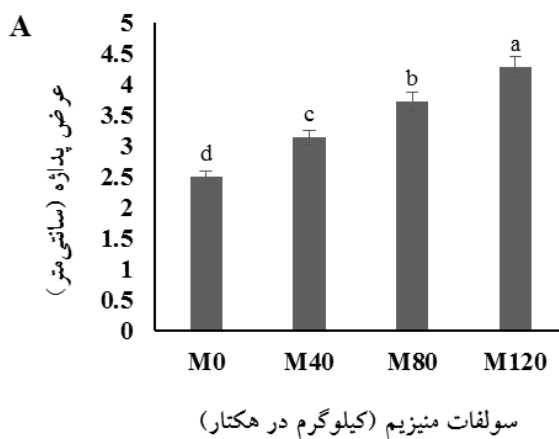
نتایج پژوهش Al-Barzinji و Naif (۲۰۱۴) نشان داد که سولفات منیزیم (غلظت منیزیم به‌کار رفته در همه تیمارها ثابت و برابر با $۱/۹۷$ گرم منیزیم در لیتر بود که معادل ۲٪ محلول سولفات منیزیم) بر تعداد پدازه سیر اثر مثبتی داشته است. این تأثیر احتمالاً به دلیل بهبود شرایط خاک و افزایش فعالیت میکروبی بوده است که قابلیت جذب عناصر غذایی را افزایش

شکل ۲- مقایسه میانگین تعداد پدازه تحت اثر سولفات منیزیم

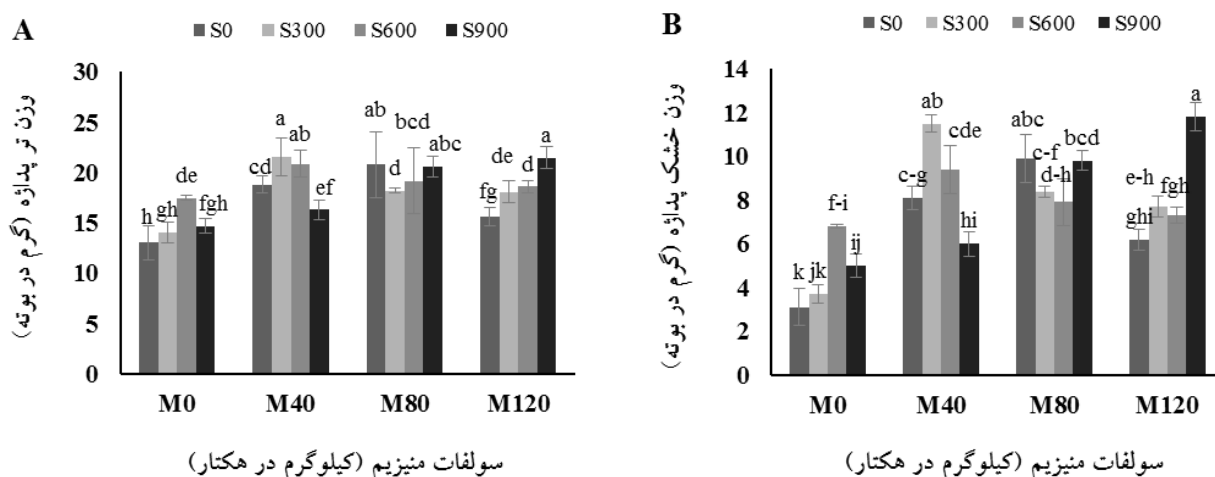
شکل ۳- مقایسه میانگین طول پدازه تحت اثر سولفات منیزیم (A) و گوگرد (B)

شکل ۴- مقایسه میانگین عرض پدازه تحت اثر سولفات منیزیم (A) و گوگرد (B)

می‌شود. بیشترین و کمترین میزان آن به ترتیب ۳/۶۴ و ۳/۲۲ سانتی متر مربوط به S₀ و S₉₀₀ بوده است (شکل ۴).

حاصل گردید. اثر ساده گوگرد بر عرض پدازه نشان داد که با کاربرد غلظت‌های بالاتر کود گوگرد بر عرض گیاه افزوده

شکل ۵- مقایسه میانگین وزن تر (A) و وزن خشک (B) پدازه در بوته تحت اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد

ذخیره‌سازی کربوهیدرات‌ها در این بخش، موجب افزایش اندازه و وزن آن می‌شود. این اثر با پدازه‌ها که عمدتاً نقش تکثیر دارند متفاوت است، هر چند تغذیه مناسب می‌تواند بر هر دو بخش اثرگذار باشد، نقش منیزیم در پیاز اصلی از نظر اقتصادی حائز اهمیت بیشتری است (Marschner, 2012; Cakmak and Yazici, 2010). گوگرد جذب عناصر N, P, K و S را توسط گیاه افزایش می‌دهد که می‌تواند منجر به افزایش سنتز و انتقال مواد به پیازها و در نتیجه افزایش عملکرد کل و وزن گیاه سیر شود (Shah et al., 2013). در نتایج به‌دست‌آمده، مشاهده شد که در سطوح پایین منیزیم، افزایش مصرف گوگرد منجر به کاهش وزن تر و خشک گیاه شده است. یکی از دلایل اصلی این کاهش، رقابت یونی بین یون منیزیم (Mg^{2+}) و یون سولفات (SO_4^{2-}) در جذب از طریق ریشه است. هنگامی که منیزیم در محیط محدود باشد، افزایش گوگرد می‌تواند منجر به کاهش جذب منیزیم شود (Marschner, 2012) و با توجه به نقش حیاتی منیزیم در ساختار کلروفیل و فعال‌سازی آنزیم‌ها، کاهش آن می‌تواند سبب کاهش فتوسنتز و در نتیجه کاهش تجمع ماده شود. محلول‌پاشی سیر با $MgSO_4$ و $Mg(NO_3)_2$ (غلظت منیزیم در همه تیمارها برابر با $1/9V$ گرم منیزیم در لیتر) تأثیر معنی‌دار بر وزن گیاه داشته است (Al-Barzinji and Naif, 2014). بررسی اثر کود نیتروژن کندرهاشونده بر پایه ژئولیت و گوگرد بر میزان وزن پیاز موسیر تازه نشان داد که

وزن تر و خشک پدازه: در بررسی صفات فیزیولوژیک وزن تر و خشک پدازه در بوته، مقایسه میانگین اثر متقابل کود سولفات منیزیم و گوگرد در سطح احتمال ۱٪ معنی‌دار بوده است (جدول ۲). نتایج مقایسه میانگین اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد بر وزن تر موسیر (شکل ۵) نشان داد که بیشترین وزن تر $21/6$ گرم در بوته برای $M_{40}S_{300}$ است. کمترین میزان وزن تر موسیر $13/02$ گرم در بوته) مربوط به تیمار M_0S_0 بوده است. براساس شکل ۵، در اثر استفاده از سولفات منیزیم و گوگرد بیشترین وزن خشک گیاه موسیر با مقدار $11/8$ گرم در بوته در تیمار $M_{120}S_{900}$ برای گیاه موسیر بدست آمده است. کمترین وزن خشک برای تیمار شاهد (M_0S_0) با وزن $3/1$ گرم در بوته بود.

کودهای منیزیم و گوگرد تأثیر معنی‌داری بر وزن تر و خشک گیاه موسیر دارند، زیرا این عناصر نقش کلیدی در فرآیندهای فیزیولوژیکی و تغذیه‌ای گیاه ایفا می‌کنند. منیزیم به‌عنوان یک عنصر ضروری در ساختار کلروفیل و فرآیند فتوسنتز عمل می‌کند و باعث افزایش تولید انرژی و رشد گیاه می‌شود. همچنین، گوگرد در سنتز پروتئین‌ها و آنزیم‌ها نقش دارد و به بهبود کیفیت و رشد گیاه کمک می‌کند (El-Naggar, 2009; Ejjeji and Adeniran, 2010). پیاز اصلی موسیر به‌عنوان بخش اقتصادی و ذخیره‌ای گیاه، به‌طور مستقیم تحت تأثیر تغذیه منیزیم قرار دارد. منیزیم با بهبود انتقال و

مطالعه Channagoudra و همکاران (۲۰۰۹) نیز مؤید آن است که بهبود تغذیه‌ای، به‌ویژه با گوگرد (۶۰ کیلوگرم در هکتار)، بیشترین میزان اسید پیروویک پیاز را منجر شده است.

فعالیت آنتی‌اکسیدانی: براساس نتایج تجزیه واریانس بر فعالیت آنتی‌اکسیدانی (جدول ۳)، اثر متقابل تیمارهای مورد مطالعه در سطح ۱٪ معنی‌دار شده است.

جدول ۴ نتایج مقایسه میانگین اثر متقابل کود سولفات منیزیم و گوگرد بر درصد فعالیت آنتی‌اکسیدانی موسیر را نشان می‌دهد. بالاترین فعالیت آنتی‌اکسیدانی (۶۷/۳ درصد) با کاربرد توأم تیمار $M_{80}S_{600}$ بدست آمد که نسبت به شاهد (M_0S_0) دو برابر افزایش داشته است. این نتایج حاکی از نقش هم‌افزای این دو عنصر در تقویت سیستم دفاعی آنتی‌اکسیدانی گیاه موسیر است. در مقابل، کمترین فعالیت آنتی‌اکسیدانی در تیمار $M_{80}S_0$ (۲۴/۱ درصد) مشاهده شد، که نشان‌دهنده نقش حیاتی گوگرد در سنتز ترکیبات آنتی‌اکسیدانی وابسته به گوگرد است. گوگرد در گیاهان خانواده آیوم (مانند موسیر) به تولید ترکیباتی مشتقات گوگردی کمک می‌کند که فعالیت آنتی‌اکسیدانی بالایی دارند. این ترکیبات از طریق کاهش رادیکال‌های آزاد و محافظت از سلول‌ها در برابر استرس اکسیداتیو عمل می‌کنند (Higuchi et al., 2003; Rose et al., 2005). علاوه‌براین، گوگرد به‌عنوان یک عنصر ضروری در سنتز گلوکوتایون، یکی از مهم‌ترین آنتی‌اکسیدان‌های گیاهی، نقش دارد. در غیاب گوگرد، سنتز این ترکیبات کاهش یافته و پتانسیل دفاعی گیاه در برابر استرس‌های محیطی کاهش می‌یابد (Nwachukwu et al., 2012; Najeebullah et al., 2021). مطالعات بر روی گیاهان مشابه مانند سیر و پیاز نیز نشان داده‌اند که ترکیبات گوگردی نقش کلیدی در افزایش فعالیت آنتی‌اکسیدانی و بهبود مقاومت گیاهان در برابر شرایط نامساعد دارند (Asemani et al., 2019; Nishimura et al., 2006). براساس نتایج امیرخانی (امیرخانی و همکاران، ۱۴۰۲)، تیمار کود گوگردی می‌تواند باعث افزایش محتوای مواد آنتی‌اکسیدانی موسیر شود.

منیزیم به‌عنوان یک عنصر ضروری، در فعال‌سازی آنزیم‌های کلیدی نظیر سوپراکسید دیسموتاز (SOD) و کاتالاز

این کود باعث افزایش وزن پیاز می‌شود، اما کاربرد ۷۵ کیلوگرم گوگرد در هکتار، وزن تر و خشک پیازها را کاهش داد (Budiono and Rif an, 2021).

صفات فیتوشیمیایی، پیرووات: بررسی میزان پیرووات در گیاه موسیر نشان داد که اثر متقابل ترکیبات کودی در سطح ۱٪ معنی‌دار است (جدول ۳). با استفاده از کود $M_{120}S_{300}$ بیشترین میزان پیرووات (۱۵۱/۸ میکرومول بر گرم وزن تر) حاصل شد. پایین‌ترین مقدار پیرووات (۱۰۳/۷ میکرومول بر گرم وزن تر) از $M_{80}S_{600}$ بدست آمد (جدول ۴).

پیرووات یکی از متابولیت‌های کلیدی در گیاهان است. این مولکول به‌عنوان مرکز متابولیکی، مسیر گلیکولیز را به سایر مسیرهای حیاتی نظیر چرخه کربس، سنتز اسیدهای آمینه، اسیدهای چرب و ترکیبات ثانویه متصل می‌سازد. پیرووات برای تولید انرژی ضروری بوده و به‌عنوان پیش‌ماده‌ای در فرایندهای زیست‌سنتزی، در رشد گیاه، پاسخ به تنش‌های محیطی و تنظیم فعالیت‌های متابولیکی نقش‌آفرین است (Multhoff et al., 2024). در گیاهان خانواده آلیاسه از جمله موسیر، پیرووات تأثیر مستقیمی بر خواص بیولوژیکی و کیفیت محصول دارد. مطالعات نشان داده‌اند که بین سطح پیرووات و میزان ترکیبات آنتی‌اکسیدانی و ارگانوسولفور در ژنوتیپ‌های مختلف موسیر ارتباط مثبتی وجود دارد، که این موضوع نشان‌دهنده نقش پیرووات در بهبود خواص دارویی و ارگانولپتیک موسیر است (Avgeri et al., 2020). همچنین، پیرووات به‌عنوان پیش‌ساز در سنتز ترکیبات گوگردی مهم، از جمله سولفوکسیدها، در کیفیت طعم و خاصیت آنتی‌اکسیدانی این گیاه تأثیرگذار است (Lancaster et al., 2000). منیزیم به‌عنوان یک کوفاکتور برای بسیاری از آنزیم‌های مرتبط با متابولیسم کربوهیدرات‌ها و انرژی عمل می‌کند. این عنصر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر میزان پیرووات تأثیر می‌گذارد (Cakmak and Yazici, 2010). گوگرد در ساختار برخی آنزیم‌های کلیدی مانند پیرووات کیناز (Pyruvate kinase) نقش دارد که در تبدیل فسفوآنول پیرووات (PEP) به پیرووات در گلیکولیز دخیل است (Hawkesford and De kok, 2006).

جدول ۳- نتایج تجزیه واریانس (میانگین مربعات) صفات فیتوشیمیایی گیاه موسیر تحت تأثیر تیمار سولفات منیزیم و گوگرد

منابع تغییرات	درجه آزادی	پیرووات	فعالیت آنتی اکسیدانی	فنل	فلاونوئید
تکرار	۳	۱۰۱/۴۸۴ ^{ns}	۳۵/۹۷۹ ^{ns}	۰/۰۱۳ ^{ns}	۰/۰۰۰ ^{ns}
سولفات منیزیم	۳	۹۴۶/۲۶۶ ^{**}	۲۴۶۸/۴۲۵ ^{**}	۰/۹۵۳ ^{**}	۰/۰۰۹ ^{**}
گوگرد	۳	۱۶۸۱/۴۷۴ ^{**}	۲۰۱/۵۹۹ ^{**}	۰/۳۶۴ ^{**}	۰/۰۰۶ ^{**}
سولفات منیزیم × گوگرد	۹	۴۹۹/۵۳۰ ^{**}	۲۹۳/۷۷۶ ^{**}	۰/۶۸۰ ^{**}	۰/۰۱۳ ^{**}
خطا	۴۵	۶۱/۴۵۷	۱۶/۸۴۱	۰/۰۱۳	۰/۰۰۰
ضریب تغییرات (%)	-	۱۲	۲۵/۱	۲۶/۴	۲۸/۱

***، ** و * به ترتیب معنی دار در سطح احتمال ۱ و ۵ درصد و غیرمعنی دار

جدول ۴- مقایسه میانگین ویژگی‌های فیتوشیمیایی تحت اثر متقابل تیمار سولفات منیزیم و گوگرد

سولفات منیزیم	گوگرد	پیرووات (میکرومول بر گرم وزن تر)	فعالیت آنتی اکسیدانی (درصد)	فنل (میلی گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر)	فلاونوئید (میلی گرم کوئرستین بر گرم وزن تر)
صفر	صفر	۱۳۱/۱ ^{gh} ± ۸/۳	۳۳/۴ ^g ± ۰/۸۱	۰/۸۷۷ ⁱ ± ۰/۰۲	۰/۰۹۳ ^h ± ۰/۰۰۲
۳۰۰	۳۰۰	۱۲۰ ^{fg} ± ۳/۹	۳۳/۶ ^g ± ۱/۷	۰/۹۵۷ ⁱ ± ۰/۰۳	۰/۲۷۰ ^a ± ۰/۰۱
۶۰۰	۶۰۰	۱۲۸/۷ ^{def} ± ۵/۸	۶۶/۲ ^a ± ۲/۱	۱/۶۶ ^{ef} ± ۰/۰۶	۰/۲۵۹ ^{ab} ± ۰/۰۰۵
۹۰۰	۹۰۰	۱۳۹/۳ ^{bcd} ± ۵/۹	۶۷/۲ ^a ± ۱/۹	۱/۹۶ ^{bc} ± ۰/۰۳	۰/۱۹۷ ^c ± ۰/۰۱
صفر	صفر	۱۲۰ ^{fg} ± ۲۱/۹	۴۳/۱ ^f ± ۳/۱	۰/۹۴۵ ⁱ ± ۰/۰۴	۰/۱۶۳ ^f ± ۰/۰۱
۳۰۰	۳۰۰	۱۴۵/۸ ^{abc} ± ۲۱/۲	۵۶/۴ ^{de} ± ۱/۵	۱/۹۳ ^{bc} ± ۰/۰۳	۰/۱۴۳ ^{fg} ± ۰/۰۰۳
۶۰۰	۶۰۰	۱۳۶/۸ ^{cde} ± ۹/۸	۵۷/۳ ^{de} ± ۱/۱	۲/۲۷ ^a ± ۰/۰۹	۰/۱۲۹ ^g ± ۰/۰۱
۹۰۰	۹۰۰	۱۳۰ ^{def} ± ۱۱/۷	۶۱/۳ ^{a-d} ± ۰/۷۲	۱/۶۵ ^{ef} ± ۰/۰۳	۰/۲۱۵ ^{de} ± ۰/۰۰۵
صفر	صفر	۱۲۴/۳ ^{efg} ± ۷/۱	۲۴/۱ ^h ± ۱/۴	۱/۸۶ ^{cd} ± ۰/۰۵	۰/۱۴۶ ^{fg} ± ۰/۰۰۲
۳۰۰	۳۰۰	۱۳۶/۸ ^{cde} ± ۱۴/۶	۵۹/۶ ^{b-e} ± ۱/۳	۱/۴۵ ^{gh} ± ۰/۰۲	۰/۱۴۰ ^{fg} ± ۰/۰۰۷
۶۰۰	۶۰۰	۱۰۳/۷ ^h ± ۷/۷	۶۷/۳ ^a ± ۲/۲	۱/۲۹ ^h ± ۰/۰۴	۰/۲۴۴ ^{bc} ± ۰/۰۰۴
۹۰۰	۹۰۰	۱۱۳/۷ ^{gh} ± ۱۱/۷	۵۴/۱ ^e ± ۲/۹	۱/۷۱ ^{de} ± ۰/۰۴	۰/۲۱۰ ^e ± ۰/۰۰۳
صفر	صفر	۱۲۴/۳ ^{efg} ± ۴/۸	۴۵/۷ ^e ± ۲/۶	۱/۳۶ ^{gh} ± ۰/۰۲	۰/۲۳۳ ^{cd} ± ۰/۰۱
۳۰۰	۳۰۰	۱۵۱/۸ ^e ± ۵/۶	۵۸/۸ ^{cde} ± ۳/۴	۱/۵۱ ^{fg} ± ۰/۰۴	۰/۱۵۹ ^f ± ۰/۰۰۳
۶۰۰	۶۰۰	۱۵۰ ^{ab} ± ۳/۸	۶۳/۹ ^{abc} ± ۱/۷	۱/۴۷ ^g ± ۰/۰۵	۰/۱۶۳ ^f ± ۰/۰۰۲
۹۰۰	۹۰۰	۱۴۷/۵ ^{abc} ± ۸/۷	۶۵/۵ ^{ab} ± ۲/۳	۲/۰۴ ^h ± ۰/۰۵	۰/۲۳۸ ^{bc} ± ۰/۰۰۴

در هر ستون اعدادی با حرف مشابه تفاوت معنی داری با هم در سطح احتمال ۵٪ آزمون دانکن ندارند.

به طوری که در پیاز (*Allium cepa* L.)، کاربرد منیزیم منجر به افزایش کیفیت و تراکم ترکیبات آنتی اکسیدانی گردیده است (Kleiber et al., 2012). محلول پاشی منیزیم می تواند تبادلات گازی و فعالیت آنزیم روبیسکو را در گیاهان سویا و ذرت

(CAT) نقش دارد که از آنزیم‌های اصلی در خنثی سازی رادیکال‌های آزاد و کاهش استرس اکسیداتیو محسوب می‌شوند (Hfaiedh et al., 2013; Kleiber et al., 2012). این اثر در گیاهان خانواده آلیوم نیز به خوبی مشاهده شده است؛

سنتز اسیدهای آمینه گوگرددار مانند سیستئین و متیونین دارد که خود پیش‌سازهای گلوکوتاتیون هستند. این ترکیبات در تنظیم وضعیت اکسیداتیو و مسیرهای بیوسنتزی نقش دارند. مطالعات نشان داده‌اند که سیستئین و متیونین به طور مستقیم در سنتز گلوکوتاتیون دخیل هستند و کمبود گوگرد می‌تواند بر این فرآیند تأثیر بگذارد (Brosnan and Brosnan, 2006; Atmaca, 2004). در مطالعه‌ای فرآیندهای جذب، کاهش و هم‌جوشی سولفات به سیستئین به‌عنوان مراحل محدودکننده در سنتز گلوکوتاتیون معرفی شده‌اند. این پژوهش تأکید می‌کند که تأمین گوگرد کافی برای افزایش سطح سیستئین و در نتیجه گلوکوتاتیون ضروری است (Maruyama-Nakashita and Ohkama-Ohtsu, 2017).

تیمار ترکیبی بیوجار و نانوذرات اکسید منیزیم، اثرات اکسیداتیو ناشی از تنش شوری را در گیاه گلرنگ (*Carthamus tinctorius* L.) کاهش داده و موجب افزایش ۱۱۶ درصدی فلاونوئید آن نسبت به شاهد گردید (حقانی‌نیا و همکاران، ۱۴۰۳). پژوهش دعائی و همکاران (۱۳۹۷) و حبیب‌زاده و اصغری (۱۳۹۷) از جمله تحقیقاتی است که به بررسی میزان گوگرد بر کاسنی (*Cichorium pumilum* Jacq) و زوفا (*Hyssopus officinalis* L.) پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش‌ها حاکی از آن است که گوگرد سبب افزایش میزان فنل و فلاونوئید می‌شود. پژوهش اکبریور و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که بیشترین میزان فنل و فلاونوئید بر گیاه سیر در تیماری مشاهده شده است که بیشترین میزان گوگرد و سیلیسیوم در آن استفاده شده بود.

غلظت منیزیم و گوگرد: مطابق تجزیه واریانس (جدول ۵)، اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد بر میزان غلظت منیزیم و گوگرد در پدازه گیاه موسیر در سطح احتمال ۱٪ معنی‌دار شده است. بر اساس نتایج مقایسه میانگین (شکل ۶) مقدار عنصر منیزیم در تیمار $M_{120}S_{900}$ به بیشترین مقدار خود (۰/۵۸ درصد) رسید که نسبت به سایر تیمارهای دیگر شرایط بهتری داشته است. کمترین مقدار منیزیم موجود در گیاه موسیر (۰/۲۱ درصد) از تیمار M_0S_0 به دست آمد. بالاترین میزان گوگرد

مستقر در خاک‌های بدون محدودیت منیزیم بهبود بخشیده و متابولیسم آنتی‌اکسیدان را نیز افزایش دهد (Rodrigues *et al.*, 2021). در مطالعه حاضر نیز، مشاهده افزایش چشمگیر فعالیت آنتی‌اکسیدانی در تیمار $M_{80}S_{600}$ را می‌توان به نقش منیزیم در بهبود فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی و گوگرد در سنتز ترکیبات گوگردی با خاصیت آنتی‌اکسیدانی مانند آلپسین، گلوکوتاتیون و سیستئین نسبت داد. گوگرد در کنار منیزیم موجب تقویت هم‌زمان دو مسیر مهم: یکی آنزیمی و دیگری غیرآنزیمی شده است، که در نهایت منجر به افزایش ظرفیت آنتی‌اکسیدانی کل گیاه گردیده است.

فنل و فلاونوئید: تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از آزمایش نشان داد (جدول ۳) که اثر متقابل تیمارها تأثیر معنی‌داری بر میزان فنل و فلاونوئید موسیر در سطح احتمال ۱٪ داشته است.

کود $M_{40}S_{600}$ بالاترین میزان فنل (۲/۲۷ میلی‌گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر) را در گیاه موسیر نشان می‌دهد (جدول ۴). کمترین میزان فنل (۰/۸۷۷ میلی‌گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر) را M_0S_8 نشان داد. $M_{40}S_0$ و M_0S_{300} به ترتیب ۰/۹۵۷ و ۰/۹۴۵ میلی‌گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر فنل را بیان کردند. این سطوح از ترکیبات کودی از نظر آماری در یک گروه قرار گرفتند.

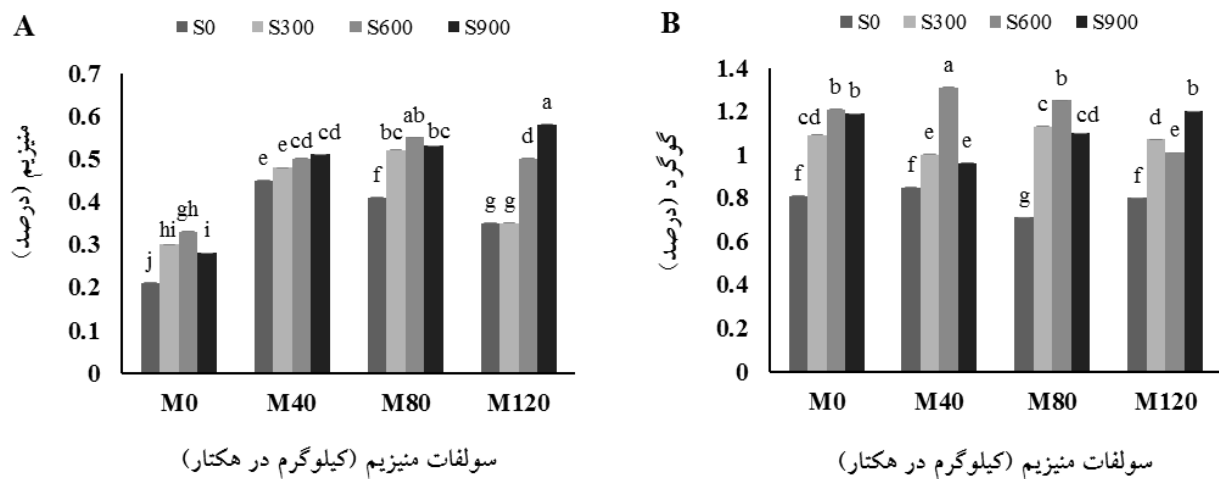
براساس جدول ۴، بالاترین میزان فلاونوئید ۰/۲۷۰ میلی‌گرم کوئرستین بر گرم وزن تر، با کاربرد M_0S_{300} بدست آمده است. کمترین آن نیز در عدم M_0S_0 دارای ۰/۰۹۳ میلی‌گرم کوئرستین بر گرم وزن تر فلاونوئید بوده است.

نقش منیزیم در سنتز ترکیبات فنلی را می‌توان به عملکرد آن به‌عنوان کوفاکتور بیش از ۳۰۰ آنزیم نسبت داد، به‌ویژه آنزیم‌هایی که در مسیر فنل‌پروپانویید دخیل هستند. این مسیر بیوشیمیایی مسئول تولید ترکیبات فنلی نظیر فلاونوئیدها، تانن‌ها و لیگنین‌ها است (Verma and Shukla, 2015). منیزیم همچنین از طریق بهبود فتوسنتز و تأمین ATP برای واکنش‌های انرژی‌بر، بستر مناسب برای سنتز ترکیبات ثانویه را فراهم می‌کند (Cakmak and Kirkby, 2008). گوگرد نقش کلیدی در

جدول ۵- نتایج تجزیه واریانس (میانگین مربعات) منیزیم و گوگرد در پدازه گیاه موسیر تحت تأثیر تیمار سولفات منیزیم و گوگرد

منابع تغییرات	درجه آزادی	منیزیم	گوگرد
تکرار	۳	۰/۰۰۱ ^{ns}	۰/۰۰۳ ^{ns}
سولفات منیزیم	۳	۰/۰۴۹ ^{**}	۰/۴۸۶ ^{**}
گوگرد	۳	۰/۱۶۷ ^{**}	۰/۰۱۰ ^{**}
سولفات منیزیم × گوگرد	۹	۰/۰۱۰ ^{**}	۰/۰۴۵ ^{**}
خطا	۴۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
ضریب تغییرات (/)	-	۲۵/۶	۱۶/۸

***، ** و ns به ترتیب معنی دار در سطح احتمال ۱ و ۵ درصد و غیرمعنی دار

شکل ۶- مقایسه میانگین غلظت منیزیم (A) و گوگرد (B) در پدازه موسیر تحت اثر متقابل سولفات منیزیم و گوگرد

منیزیم فراوان، احتمالاً از طریق افزایش فعالیت آنزیم‌های وابسته به منیزیم یا بهبود تحرک عنصر در گیاه باعث افزایش جذب و تجمع منیزیم در بافت‌های گیاهی شده است (Metson, 1947). همچنین در این شرایط، اثرات اسیدی گوگرد خنثی شده و رقابت منفی جذب کاهش یافته است (Dash and Ghosh, 2012).

خانواده آلیاسه به دلیل تولید ترکیبات گوگردی مانند آلئسین که مسئول طعم و خواص ضد میکروبی آنها هستند، شناخته می‌شوند. منیزیم در سنتز این ترکیبات نقش دارد، زیرا در فعال‌سازی آنزیم‌های مرتبط با متابولیسم گوگرد شرکت می‌کند (Jones et al., 2004).

خانواده آلیاسه گوگرد دوست بوده و علاوه بر تجمع این عنصر به میزان زیاد، به تغذیه گوگردی نیز پاسخ می‌دهند

موسیر ۱/۳۱ درصد بوده است. در اثر کاربرد M40S600 حاصل گردید. کمترین آن با M80S0 با میزان ۰/۷۱ درصد بدست آمده است.

بر اساس شکل A ۶، در تیمار M0S900، علی‌رغم مصرف حداکثری گوگرد، به دلیل فقدان منیزیم در خاک، منابع منیزیم برای جذب گیاه بسیار محدود بوده‌اند. علاوه بر این، کاربرد گوگرد در این شرایط ممکن است منجر به افزایش اسیدیته خاک شده باشد که به نوبه خود باعث کاهش فراهمی منیزیم و افزایش رقابت جذبی با سایر کاتیون‌ها (نظیر K^+ و Ca^{2+}) شده است (Barber, 1995; Grzebisz et al., 2022). این موضوع می‌تواند دلیل کاهش محسوس غلظت منیزیم در گیاه در این تیمار باشد. در مقابل، در تیمار M120S900، منیزیم به میزان کافی در اختیار گیاه قرار داشته و کاربرد گوگرد، به‌ویژه در حضور

بالاترین میزان آنتی‌اکسیدان (۶۷/۳ درصد) و گوگرد (۱/۳۱ درصد) در گیاه موسیر در اثر کاربرد کود $M_{80}S_{300}$ بوده است. کمترین آن‌ها در اثر کود $M_{80}S_0$ می‌باشد.

بیشترین فنل در کاربرد $M_{40}S_{600}$ ، ۲/۲۷ میلی‌گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر بود. همچنین فلاونوئید نیز با M_0S_{300} به مقدار ۰/۲۷۰ میلی‌گرم کوئرستین بر گرم وزن تر رسیده است. در بررسی اثر سولفات منیزیم، بیشترین تعداد پدازه (۴ عدد)، طول (۷/۴۶ سانتی‌متر) و عرض پدازه (۶/۷ سانتی‌متر) در کاربرد M_{120} بوده است. همچنین نتایج اثر ساده گوگرد بر طول و عرض پدازه در کاربرد S_{900} ، بالاترین مقادیر را داشته‌اند.

به‌طورکلی، نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که کاربرد توأم منیزیم و گوگرد می‌تواند به‌طور معناداری بر بهبود صفات مورفوفیزیولوژیکی، بیوشیمیایی و تغذیه‌ای گیاه موسیر تأثیر بگذارد. تعادل بین این دو عنصر در افزایش عملکرد، کیفیت و غلظت ترکیبات مفید در گیاه موسیر نقش کلیدی دارد. بنابراین، مدیریت بهینه کودهای حاوی منیزیم و گوگرد می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مؤثر در افزایش بهره‌وری کشت موسیر مورد توجه قرار گیرد.

(اکبرپور و همکاران، ۱۳۹۸). Davoodi و همکاران (۲۰۱۴) با بررسی تأثیر کود گوگرد و کود بیولوژیک تیوباسیلوس بر عملکرد و اجزای عملکرد ارقام سیر گزارش کردند که با افزایش مصرف کود گوگرد، درصد گوگرد سیر افزایش یافت. میزان عناصر موجود در پیاز سیر در اثر کاربرد گوگرد و تیوباسیلوس نسبت به شاهد افزایش قابل توجهی داشته است (Sabbagh et al., 2014).

نتیجه‌گیری

اثر متقابل مصرف سولفات منیزیم و گوگرد بر صفات ارتفاع بوته، قطر طوقه، وزن تر و خشک بوته، پیرووات، آنتی‌اکسیدان، فنل، فلاونوئید و میزان عناصر گوگرد و منیزیم در سطح ۱ درصد معنی‌دار شدند. همچنین اثر ساده منیزیم در سطح ۱ درصد برای تعداد پدازه، طول و عرض پدازه و وزن تر و خشک بوته موسیر معنی‌دار شده است. اثر کاربرد گوگرد در گیاه موسیر تنها در طول و عرض پدازه در سطح ۱٪ معنی‌دار است.

بیشترین ارتفاع (۸۷/۷ سانتی‌متر)، قطر طوقه (۲/۲۵ سانتی‌متر)، وزن تر و خشک (۲۱/۶ و ۱۱/۸ گرم در بوته) و میزان منیزیم (۰/۵۸ درصد) در کاربرد $M_{120}S_{900}$ بدست آمد. همچنین میزان این صفات در M_0S_0 (تیمار شاهد) حاصل شد.

منابع

- اکبرپور، وحید، قاسمی، کامران، و محمدی ازنی، مهدی (۱۳۹۸). بررسی تأثیر گوگرد و سیلیسیوم بر برخی ویژگی‌های مورفولوژیک و فیتوشیمیایی گیاه دارویی سیر. *پژوهش‌های تولید گیاهی*، ۲۶ (۴)، ۲۸۱-۲۶۳. <https://doi.org/10.22069/jopp.2019.16626.2519>
- امامی، عاکفه (۱۳۷۵). روش‌های تجزیه گیاه. جلد اول، مؤسسه تحقیقات خاک و آب، تهران.
- امیرخانی، راضیه، آروئی، حسین، و قاسمی پیربلوطی، عبدالله (۱۴۰۲). تأثیر کاربرد کودهای شیمیایی، آلی و زیستی بر عملکرد و صفات بیوشیمیایی موسیر ایرانی (*Allium hirtifolium*). *بوم‌شناسی کشاورزی*، ۱۵ (۱)، ۴۹-۳۱. <https://doi.org/10.22067/agry.2021.69445.1030>
- حبیب‌زاده، فرهاد، و اصغری، بهور (۱۳۹۷). بررسی اثر کشت مخلوط و کودهای شیمیایی بر میزان اسانس، محتوای فنل و فلاونوئید و برخی خواص زیستی گیاه دارویی *Hyssopus officinalis* L. *اکوفیتوشیمی گیاهان دارویی*، ۶ (۳)، ۹۶-۱۰۹. <https://doi.org/10.30495/ejmp.2018.694519>
- حقانی‌نیا، محمد، نجفی‌فر، علی، سلیمانی، فریدون، میرزایی، امیر، و جوانمرد، عبدالله (۱۴۰۳). اثر بیوجار و نانوذرات اکسید منیزیم بر کیفیت روغن و ویژگی‌های بیوشیمیایی گلرنگ (*Carthamus tinctorius* L.) در شرایط تنش شوری. *تولید و ژنتیک گیاهی*.

doi: 10.22034/plant.2024.142398.1132

- خادم، الهیار، گلچین، احمد، و زارع، اسماعیل (۱۳۹۳). تأثیر کودهای دامی و گوگرد بر میزان جذب عناصر غذایی توسط ذرت (*Zea mays*). پژوهش‌های کاربردی زراعی، ۲۷(۱۰۳)، ۱۱-۲. <https://doi.org/10.22092/aj.2014.101198>
- دعائی، فریما، رضوانی مقدم، پرویز، قربانی، رضا، و بالندری، ا (۱۳۹۷). تأثیر کاربرد کودهای آلی و بیولوژیک بر عملکرد زیست‌توده و مقدار پلی‌فنول‌های برگ گیاه کاسنی پاکوتاه (*Cichorium pumilum* Jacq). بوم‌شناسی کشاورزی، ۹(۴)، ۹۲۱-۹۱۰. <https://doi.org/10.22067/jag.v9i4.22651>
- ملافیلابی، عبدالله، خرمدل، سعید، و شوریده، حسن (۱۴۰۳). تأثیر کودهای نیتروژنه و نسبت‌های مختلف خاک‌پوش بر عملکرد و اجزای عملکرد سیر (*Allium sativum*). آگرواکولوژی، ۴(۴)، ۳۲۶-۳۱۶.
- Al-Barzinji, I. M., & Naif, A. S. (2014). Effect of magnesium salts on growth and production of garlic (*Allium sativum* L.). *ARO-The Scientific Journal of Koya University*, 2(1), 1-5. <https://doi.org/10.14500/aro.10038>
- Anthon, G. E., & Barrett, D. M. (2003). Modified method for the determination of pyruvic acid with dinitrophenylhydrazine in the assessment of onion pungency. *Journal of the Science of Food and Agriculture*, 83(12), 1210-1213. <https://doi.org/10.1002/jsfa.1525>
- Asemani, Y., Zamani, N., Bayat, M., & Amirghofran, Z. (2019). Allium vegetables for possible future of cancer treatment. *Phytotherapy Research*, 33(12), 3019-3039. <https://doi.org/10.1002/ptr.6490>
- Atmaca, G. (2004). Antioxidant effects of sulfur-containing amino acids. *Yonsei Medical Journal*, 45(5), 776-788. <https://doi.org/10.3349/YMJ.2004.45.5.776>
- Avgeri, I., Zeliou, K., Petropoulos, S. A., Bebeli, P. J., Papisotiropoulos, V., & Lamari, F. N. (2020). Variability in bulb organosulfur compounds, sugars, phenolics, and pyruvate among greek garlic genotypes: Association with antioxidant properties. *Antioxidants*, 9(10), 967. <https://doi.org/10.3390/antiox9100967>
- Barber, S. A. (1995). Soil Nutrient Bioavailability: A Mechanistic Approach. John Wiley and Sons.
- Brosnan, J. T., & Brosnan, M. E. (2006). The sulfur-containing amino acids: An overview. *The Journal of Nutrition*, 136(6), 1636S-1640S. <https://doi.org/10.1093/jn/136.6.1636S>
- Budiono, M. N., & Rifan, M. (2021). The effects of zeolite-based slow-release nitrogen fertilizer and sulfur on the dynamics of N, P, K, and S soil nutrients, growth and yield of shallot (*Allium cepa* L.). In 2nd and 3rd International Conference on Food Security Innovation, 288-292. <https://doi.org/10.2991/absr.k.210304.055>
- Cakmak, I., & Yazici, A. M. (2010). Magnesium: A forgotten element in crop production. *Better Crops*, 94(2), 23-25.
- Cakmak, I., & Kirkby, E. A. (2008). Role of magnesium in carbon partitioning and alleviating photooxidative damage. *Physiologia Plantarum*, 133(4), 692-704.
- Channagoudra, R. F., Prabhudeva, A., & Kamble, A. S. (2009). Response of onion (*Allium cepa* L.) to different levels of irrigation and sulphur in alfisols of northern transitional tract of Karnataka. *The Asian Journal of Horticulture*, 4(1), 152-155.
- CharoENCHAI, L., Luprasong, C., & Meksuriyen, D. (2018). Characterization of some organosulfur compounds in shallot bulbs. *Turkish Journal of Plants Science*, 42, 9-14.
- Dash, N. R., & Ghosh, G. K. (2012). Efficacy of gypsum and magnesium sulfate as sources of sulfur to rapeseed in lateritic soils. *Journal of Plant Nutrition*, 35(14), 2156-2166. <https://doi.org/10.1080/01904167.2012.724495>
- Davoodi, M. R., Nakhzari Moghaddam, A., Qolizadeh Pirdashti, A. A., & Abbasian, A. (2014). The effect of using sulfur fertilizer and thiobacillus on some traits of local garlic in Sari. The 1st International Congress and the Thirteenth National Congress of Agronomy and Plant Breeding and the Third Conference on Seed Science and Technology.
- Diriba-Shiferaw, G., Nigussie-Dechassa, R., Woldetsadik, K., Tabor, G., & Sharma, J. J. (2015). Effect of nitrogen, phosphorus, and sulphur fertilizers on growth yield, and economic returns of garlic (*Allium sativum* L.). *Science, Technology and Arts Research Journal*, 4(2), 10-22.
- Divyasree, G., Kaleeswari, R. K., Chitdeshwari, T., Priya, R. S., & Karthikeyan, S. (2021). Comparative evaluation of sulphur sources on growth, yield and quality of garlic (*Allium sativum* L.). *Journal of Applied and Natural Science*, 13(4), 1310. <https://doi.org/10.31018/jans.v13i4.3048>
- Ejjeji, C. J., & Adeniran, K. A. (2010). Effects of water and fertilizer stress on the yield, fresh and dry matter production of grain Amaranth (*Amaranthus cruentus*). *Australian Journal of Agricultural Engineering*, 1(1), 18-23.
- El-Morsy, A. H. A., Saif El-Deen, U. M., & Ezzat, A. S. (2011). Response of growth, productivity and storability of garlic (*Allium sativum* L.) to foliar spray with magnesium and yeast extract. *Journal of Plant Production*, 2(1), 39-51.
- El-Naggar, A. H. (2009). Response of *Dianthus caryophyllus* L. plants to foliar nutrition. *World Journal of Agricultural Sciences*, 5(5), 622-630.

- Ewais, M. A., Zakaria, S. M., & El-Guibali, A. H. (2016). Response of garlic plants to nitrogen and sulphur fertilization. *Menoufia Journal of Soil Science*, 1(1), 1-20. <https://dx.doi.org/10.21608/mjss.2016.176591>
- Fatmawati, F., Susilowati, F. Y., & Historiawati, H. (2018). Peningkatan kuantitas bawang merah (*Allium cepa* fa. *ascalonicum* L.) dengan berbagai sumber kalium dan belerang. *Vigor: Journal Ilmu Pertanian Tropika dan Subtropika*, 3(2), 40-42.
- Ghaderi, J., Malakouti, M. J., Khavazi, K., & Davoudi, M. H. (2017). Determination of the element sulphur on the performance and some quality characteristics of common wheat (*Triticum aestivum* L.). *Crop Physiology Journal*, 33, 69-84.
- Grzebisz, W., Zielewicz, W., & Przygocka-Cyna, K. (2022). Deficiencies of secondary nutrients in crop plants—A real challenge to improve nitrogen management. *Agronomy*, 13(1), 66. <https://doi.org/10.3390/agronomy13010066>
- Hasanah, Y., Mawarni, L., Hanum, H., Sipayung, R., & Ramadhan, M. T. (2021). The role of sulfur and paclobutrazol on the growth of shallots (*Allium ascalonicum* L.) Sanren F-1 varieties from true shallot seed. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 782(4), 042039. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/782/4/042039>.
- Hawkesford, M. J., & De Kok, L. J. (2006). Managing sulphur metabolism in plants. *Plant, Cell and Environment*, 29(3), 382-395. <https://doi.org/10.1111/j.1365-3040.2005.01470.x>
- Hfaiedh, N., Mbarki, S., Alimi, H., Murat, J. C., & Elfeki, A. (2013). Diabetes-induced damages in rat kidney and brain and protective effects of natural antioxidants. *Food and Nutrition Sciences*, 4(4), 436-444. <https://doi.org/10.4236/FNS.2013.44056>
- Higuchi, O., Tateshita, K., & Nishimura, H. (2003). Antioxidative activity of sulfur-containing compounds in *Allium* species for human low-density lipoprotein (LDL) oxidation in vitro. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 51(24), 7208-7214. <https://doi.org/10.1021/JF034294U>
- Idly, N. S., & Suwandi, S. (2023). Characteristics of shallots (*Allium ascalonicum* L.) influenced by sulfur application in floating cultivation. *BIOVALENTIA: Biological Research Journal*, 9(2), 84-90.
- Ismail, S., Jalilian, F. A., Talebpour, A. H., Zargar, M., Shameli, K., Sekawi, Z., & Jahanshahi, F. (2013). Chemical composition and antibacterial and cytotoxic activities of *Allium hirtifolium* Boiss. *BioMed Research International*, 2013(1), 696835. <https://doi.org/10.1155/2013/696835>
- Iwar, K., Ochar, K., Seo, Y. A., Ha, B. K., & Kim, S. H. (2024). Alliums as potential antioxidants and anticancer agents. *International Journal of Molecular Sciences*, 25(15), 8079.
- Jones, M. G., Hughes, J., Tregova, A., Milne, J., Tomsett, A. B., & Collin, H. A. (2004). Biosynthesis of the flavour precursors of onion and garlic. *Journal of Experimental Botany*, 55(404), 1903-1918. <https://doi.org/10.1093/jxb/erh138>
- Kacar, B., & Inal, A. (2008). *Plant Analysis*. Nobel Press.
- Kasinath, B. L., Ganeshamurthy, A. N., & Nagegowda, N. S. (2015). Effect of magnesium on plant growth, dry matter and yield in tomato (*Lycopersicon esculentum* L.). *Journal of Horticultural Sciences*, 10(2), 190-193.
- Kleiber, T., Golcz, A., & Krzesinski, W. (2012). Effect of magnesium nutrition of onion (*Allium cepa* L.). Part I. Yielding and nutrient status. *Ecological Chemistry and Engineering*, 19(1), 97. <https://doi.org/10.2478/v10216-011-0010-2>
- Lancaster, J. E., Farrant, J. F., & Shaw, M. L. (2000). Effect of sulfur supply on alliinase, the flavor generating enzyme in onions. *Journal of Food Biochemistry*, 24(5), 353-361. <https://doi.org/10.1111/J.1745-4514.2000.TB00706.X>
- Lee, S. E., Hwang, H. J., Ha, J. S., Jeong, H. S., & Kim, J. H. (2003). Screening of medicinal plant extracts for antioxidant activity. *Life Sciences*, 73(2), 167-179. [https://doi.org/10.1016/S0024-3205\(03\)00259-5](https://doi.org/10.1016/S0024-3205(03)00259-5)
- Marschner, H. (2012). *Mineral Nutrition of Higher Plants*. Academic Press.
- Maruyama-Nakashita, A., & Ohkama-Ohtsu, N. (2017). Sulfur assimilation and glutathione metabolism in plants. *Glutathione in Plant Growth, Development, and Stress Tolerance*, 287-308. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66682-2_13
- Metson, A. J. (1974). I. Some factors governing the availability of soil magnesium: A review. *New Zealand Journal of Experimental Agriculture*, 2(3), 277-319. <https://doi.org/10.1080/03015521.1974.10427689>
- Multhoff, J., Niemeier, J. O., Zheng, K., Lim, M. S. S., Barreto, P., Niebisch, J. M., Ischebeck, T., & Schwarzlander, M. (2024). In vivo biosensing of subcellular pyruvate pools reveals photosynthesis-dependent metabolite dynamics in *Nicotiana benthamiana*. *Journal of Experimental Botany*, 75(22), 7254-7266. <https://doi.org/10.1093/jxb/erae398>
- Najeebullah, S., Shinwari, Z. K., Jan, S. A., Khan, I., & Ali, M. (2021). Ethno medicinal and phytochemical properties of genus *Allium*: A review of recent advances. *Pakistan Journal of Botany*, 53(1), 135-144. [https://doi.org/10.30848/PJB2021-1\(34\)](https://doi.org/10.30848/PJB2021-1(34))
- Nishimura, H., Higuchi, O., Tateshita, K., Tomobe, K., Okuma, Y., & Nomura, Y. (2006). Antioxidative activity and ameliorative effects of memory impairment of sulfur-containing compounds in *Allium* species. *Biofactors*, 26(2), 135-146. <https://doi.org/10.1002/biof.5520260204>
- Nwachukwu, I. D., Slusarenko, A. J., & Gruhlke, M. C. (2012). Sulfur and sulfur compounds in plant defence. *Natural Product Communications*, 7(3), 1934578X1200700323. <https://doi.org/10.1177/1934578X1200700323>

- Ren, L., Pan, X., Deng, Y., Ge, Z., Li, S., Su, D., Zhao, G., Tang, H., & Wang, X. (2024). Combined transcriptomic and metabolomic analyses reveal the mechanisms by which the interaction between sulfur and nitrogen affects garlic yield and quality. *Horticulturae*, 10(11), 1203. <https://doi.org/10.3390/horticulturae10111203>
- Rodrigues, V. A., Crusciol, C. A. C., Bossolani, J. W., Moretti, L. G., Portugal, J. R., Mundt, T. T., & Lollato, R. P. (2021). Magnesium foliar supplementation increases grain yield of soybean and maize by improving photosynthetic carbon metabolism and antioxidant metabolism. *Plants*, 10(4), 797-814. <https://doi.org/10.3390/plants10040797>.
- Rose, P., Whiteman, M., Moore, P. K., & Zhu, Y. Z. (2005). Bioactive S-alk(en)yl cysteine sulfoxide metabolites in the genus *Allium*: The chemistry of potential therapeutic agents. *Natural Product Reports*, 22(3), 351-368. <https://doi.org/10.1039/B417639C>
- Sabbagh, H., Khorrami Vafa, M., Jalali Honarmand, S., & Beheshti Al Agha, A. (2014). The effect of thiobacillus bacteria, sulfur and manure on the concentration of some minerals in the bulb garlic. Herbs and Sustainable Agriculture National Conference, Hamedan, Community Hegmataneh Environmental Assessment.
- Shah, S., Chun, Y., Razaq, M., Luqman, M., Fahad, Sh., Abdullah, M., & Sadiq, A. (2013). Growth, yield and bulb quality of onion plants (*Allium cepa* L.) as affected by foliar and soil application of potassium. *Journal of Biology, Agriculture, and Healthcare*, 3(16), 18-124.
- Singleton, V. L., Orthofer, R., & Lamuela-Raventos, R. M. (1999). Analysis of total phenols and other oxidation substrates and antioxidants by means of Folin-Ciocalteu reagent. *Methods in Enzymology*, 299, 152-178. [https://doi.org/10.1016/S0076-6879\(99\)99017-1](https://doi.org/10.1016/S0076-6879(99)99017-1)
- Syamsiyah, J., Herdiansyah, G., Komariah, K., Gumilang, B. C. A., Wijaya, L. Z., & Siswanto, H. W. (2025). Effect of MgSO₄ as a complement to NPK fertilizer on shallot growth. In *BIO Web of Conferences*, 155, 01008.
- Verma, N., & Shukla, S. (2015). Impact of various factors responsible for fluctuation in plant secondary metabolites. *Journal of Applied Research on Medicinal and Aromatic Plants*, 2(4), 105-113.
- Yan, J. K., Zhu, J., Liu, Y., Chen, X., Wang, W., Zhang, H., & Li, L. (2023). Recent advances in research on *Allium* plants: Functional ingredients, physiological activities, and applications in agricultural and food sciences. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 63(26), 8107-8135.
- Ye, X., Chen, X. F., Deng, C. L., Yang, L. T., Lai, N. W., Guo, J. X., & Chen, L. S. (2019). Magnesium deficiency effects on pigments, photosynthesis and photosynthetic electron transport of leaves, and nutrients of leaf blades and veins in *Citrus sinensis* seedlings. *Plants*, 8(10), 389.
- Yousefvand, P., Sohrabi, Y., Mastinu, A., Heidari, G., & Weisany, W. (2025). Optimizing growth, yield, and water use efficiency of *Allium hirtifolium* with salicylic acid under water stress conditions. *Heliyon*, 11(2). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e41550>

Studying the effect of magnesium sulfate and sulfur on morphophysiological and phytochemical traits of the medicinal plant persian shallot (*Allium hirtifolium* Boiss.)

Hossein Rostamkolaei Motlagh¹, Vahid Akbarpour^{2*}, Mohammad Ali Bahmanyar³ and Mahboubeh Ashnavar⁴

¹ Former M.Sc. Student of Medicinal Plants, Sana Institute of Higher Education, Sari, Iran

² Horticultural Sciences and Engineering Department, Faculty of Crop Sciences, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran

³ Department of Soil Sciences and Engineering, Faculty of Crop Sciences, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari, Iran

⁴ Former Ph.D. in Medicinal, Spice and Beverage Plants, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

Abstract

Persian shallot (*Allium hirtifolium*) is a valuable medicinal plant with widespread applications in the food, pharmaceutical, and hygiene industries. This study was conducted to investigate the effects of magnesium and sulfur fertilizers on the morphophysiological and phytochemical characteristics of Iranian shallot. The experiment was carried out as a factorial based on a randomized complete block design (RCBD) with four replications at a farm in northern Rostamkola (Mazandaran province). The factors included different levels of magnesium sulfate ($MgSO_4$) at four rates: 0, 40, 80, and 120 kg/ha (designated as M_0 , M_{40} , M_{80} , and M_{120}) and bentonite-sulfur (S) at four rates: 0, 300, 600, and 900 kg/ha (designated as S_0 , S_{300} , S_{600} , and S_{900}). The results showed that the $M_{120}S_{900}$ treatment led to the highest plant height (87.7 cm), collar diameter (2.25 cm), fresh and dry weight of the plant (21.6 g and 11.8 g/plant), and magnesium concentration (0.58%), showing respective increases of 270%, 66.7%, 151%, 280%, and 176.19% compared to the control. The highest antioxidant activity and sulfur concentration were observed in the $M_{80}S_{300}$ treatment, with respective increases of 101.5% and 61.7% over the control. The highest total phenol content, equal to 2.27 mg gallic acid per gram of fresh weight, was recorded in the $M_{40}S_{600}$ treatment, representing a 158.8% increase compared to the control. Moreover, the highest flavonoid content, equal to 0.270 mg quercetin per gram of fresh weight, was observed in the M_0S_{300} treatment, showing a 190.3% increase over the control.

Keywords: Antioxidant, Flavonoid, Iranian shallot, Magnesium, Morphophysiological traits, Phytochemical traits, Phenol, Sulfur

Received: Mar. 04, 2025; Revised: Aug. 29, 2025; Accepted: Sep. 29, 2025; Published Online: May. 02, 2026

*Corresponding Author: v_akbarpour60@yahoo.com

Copyright © 2025 Iranian Society of Plant Physiology, Published by Isfahan University of Technology press. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.